

15

ELEŞTİREL YÖNETİM KURAMI

Özlem Yenidođan

İstanbul Ticaret Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
İŐletme Anabilim Dalı

I. GİRİŐ

Marksist geleneklerin izlerini taşıyan ilmi uzmanlarca Frankfurt Enstitüsü'nde geliştirilen ve Habermas ile birlikte ilerleyen Radikal sosyoloji kuramı, pozitivistin karşısında durmuş ve bu düşünce akımının mevcut durum yönelimli olduğunu savunmuştur. Kuram anti pozitivist düşünceye dayanmaktadır. İlk başta Marksizm düşüncesinden etkilense de zamanla Marksizm'e karşı düşünceleri olan bir kuram olarak karşımıza çıkmış ve kendini metodolojik ve politik olarak bu felsefi akımdan ayırmıştır. İلمي enformasyonun eleştirel yöntemle elde edileceğini savunmuş, sosyal olgu ve olayların ilmi metodolojilerle irdelenmesinin karşısında durmuştur. Toplumsal ve örgütsel yaşamda Hümanizmi vurgulayan teori; sömürüye, eşitliğin ve adaletin olmamasına, insana pragmatik olan bakış açısına, toplumsal ya da yönetsel olguları sorgulamayan teori ve düşüncelere, 'değişmezliğin' var olduğuna, yönetsel uygulamaların değişmezliğini vurgulayan düşüncelere karşı bir tutum sergilemektedir. Eleştirel kurama göre, kiŐi ve sosyal yapı devamlı değişmektedir ve kuram diyalektizm temellidir.

Örgütlenmenin üst düzeyde olması ve bürokratik hale gelmenin artması kuramın kurumsal çözümlenmelerle örgütsel yaşama girmesine neden olmuştur. Bunu gerçekleştiren Weber'i destekleyen Muozelis (1967) dir. Alvesson ve Willmot'un 1992 yılındaki Eleştirel sosyoloji çalışmaları teorinin ilk uygulaması olarak bi-

kararlara iş gören iştiraki, bireye ve eşitliğe vurgu, yönetilene ‘pragmatik bakış’ açısına eleştiri, performansı ilerletmeye değil fakat sömürüye, istismara ve iltimasa karşı olmak vardır. Eleştirel kuram, “Yönetim düzeyinde bireylerin tahakküm içeren uygulamalarına ve bu uygulamaların hasar veren tarafları nasıl yok edebiliriz?” sorusuna yanıt vermeye çalışır. Farklı kesimlerin farklı menfaatlerine eşitlikçi yaklaşımı sağlamayı hedefler. Özgürleşimden yanadır ve bireylerin psikolojik kökenli tahakkümlerden sıyrılmasını sağlama amacı güder. Özgürleşim geleneksel yönetim kuramlarında olduğu gibi yalnızca örgüt bireyelerinin maddi koşullarındaki düzenlemelerle meydana gelmez. İş hayatına yönelik şartların ve proseslerin yeniden düzenlenerek daha iyi hale getirilmesinde geleneksel yönetim yaklaşımlarının ataletini, eylemsizliğini sorgular. Kurumların bünyesindeki örgüt bireyelerine yönelik yükümlülükleri vardır. Kurumsal demokrasiyi savunan, eşitsizliği eleştiren, çıktılardan ziyade beşere odaklanan, kurumsal yaratıcılığa destek veren, ilişkilerde eşitliği savunan eleştirel yönetim kuramı örgüt bireyleri, örgütün kendisi ve sosyal yapının yıkım yaratan etkilere tabi olmasını önlemeye dönük muhalif bakış açısına var olması yönüyle örgütsel ortamda yönetim alanında uygulanması beklenen bir kuramdır.

Alan yazında bu kurama ilişkin çalışmaların niceliksel azlığı dikkat çekicidir. Yine de gelişime dönük olmakla birlikte İnsan Kaynakları, Bilgi Sistemleri, Kamu Yönetimi, İletişim alanlarında son dönem çalışmalarının olduğu gözlemlenmektedir. Kuramın ‘birey’e yaptığı vurgu nedeniyle, yönetim pratikleri arasında var olması için eleştirel yönetim kuramına organizasyonel eğitimlerde yer verilmeli ve kurama ilişkin ulusal literatüre araştırmacılar katkı sağlayarak konuya ilişkin bilimsel bilginin artmasını sağlamalıdır.

KAYNAKÇA

Akella, D. (2003). Giving Voice to The Powerless: The Role of Critical Theory in India. *IIMB Management Review*, 15 (3).

Alvesson, M., ve Deetz, S. (2006). Critical Theory and Postmodernism Approaches to Organizational Studies. S. Clegg, H. C., T. Lawrance, ve W. Nord içinde, *The SAGE Handbook of Organizational Studies* (s. 255-283). London: SAGE Publications.

Alvesson, M., ve Willmott, H. (1992). *Critical Management Studies*. London: Sage.

Alvesson, M., ve Willmott, H. (1996). *Making Sense of Management: A Critical Introduction*. London: Sage.

Atilla, D. S. (2009-1). Sosyal Bilimlere Eleştirel bir Bakış: Frankfurt Okulu ve Pozitivizm Eleştirisi. *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi*, 59-73.

Balkız, B. (2004). Frankfurt Okulu ve Eleştirel Teori: Sosyolojik Pozitivizmin Eleştirisi. *Sosyoloji Dergisi*, E. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, s. 135-158.

Bates, R. J. (2001). Eleştirel Teori Açısından Eğitim Yönetimi . *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, Sayı. 28, s. 573-592.

Butler, N., ve Spoelstra, S. (2014). The Regime of Excellence and the Erosion of Ethos in Critical Management Studies. *British Journal of Management*, 25, s. 538-550.

Choo, K. L. (2007). Can Critical Management Education ve Critical In a Formal Higher Education Setting? *Teaching in Higher Education*, 12 (4), pp. 485-497.

Çoban, İ. A., ve Buz, S. (2008). Eleştirel Teori: Gelişimi, Kabulleri ve Sosyal Hizmette Kullanımı. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 19 (1).

Dikili, A. (2013). Eleştirel Yönetim Çalışmaları Ana Akım Yönetim Çalışmalarının Yönünü Değiştirebilir Mi? “İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 15 (2), 52-62.

Dikili, A. (2014). Örgütlerde Güç Kavramı: Eleştirel Yönetim Çalışmaları ile Kaynak Bağımlılığı Yaklaşımı'nın Bakışlarına Dair Karşılaştırmalı bir Analiz. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 12 (23), s. 141-164 .

Erdemir, E., ve Koç, U. (2009). Bilgiyi Yönetmek Mümkün Mü? Eleştirel Yönetim Çerçevesinde Bilgi Yönetimi. *The Journal of Knowledge Economy ve Knowledge Management*, 4 (2), s. 155-166.

Fournier, V., ve Smith, W. (2012). Making Choice, Taking Risk: On the Coming out of Critical Management Studies. *Ephemera notes: Theory and Politics in Organization*, 12 (4), 463-474.

Geuss, R. (2002). *Eleştirel Teori, Habermas ve Frankfurt Okulu (Çev. Ferda Keskin)*. İstanbul : Ayrıntı Yayınları.

Glykas, M. (2013). *Business Process Management: Theory and Applications*. London: Springer.

Goldman, G. A. (2016). On the possibility of fostering critical management studies in South Africa. *Acta Commer.* (s. s. 3-30.). içinde Acta Commer. [online]. 16 (2), ISSN 1684-1999. <http://dx.doi.org/10.4102/ac.v16i2.415>.

Goldman, A. G. (2017). Is it worthwhile pursuing critical management studies in South Africa? A. G. Goldman, T. Nicholaas van der Linde, ve C. W. Callaghan içinde, *Critical Management Studies in the South African context*. Acta Commercii, suppl. 1, 16 (2), a (419). : <https://doi.org/10.4102/ac.v16i2.419>.

Hudon, P. -A., ve Rouillar, C. (2015). Critical Management Studies and Public Administration: Reinterpreting Democratic Governance Using Critical Theory and Poststructuralism. *Canadian Public Administration*, 58 (4), s. 527-548.

İşeri, A. (2015). The İdeology Program In Terms of Critical Theory of Curriculum Development Models Implemented in Turkey. *International Journal of Human Sciences*, 12 (1), s. 1408-1439.

Jay, M. (2005). *Diyalektik İmgelem (Çev. Ünsal Özkay)*. İstanbul: Belge Yayınları .

Joham, C., ve Clarke, M. (2012). Teaching Critical Management Skills: The Role of Problem Based Learning . *Teaching in Higher Education*, 17 (1), s. 75-88.

Kesik, F. (2014). Eğitim Yönetiminde Çoğul Bir Ses: Eleştirel Kuram. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 4 (2), s. 93-133.

Monaghan, C. H., ve Cervero, R. M. (2006). Impact of Critical Management Studies Courses on Learners' Attitudes and Beliefs. *Human Resource Development International*, 9 (3), s. 379- 396.

Morva, O. (2013). Eleştirel Teori ve Pragmatik Sosyal Teori: İletişim Düşüncesi Üzerinden Kurulan Ortaklık. *Kültür ve İletişim Dergisi*, 16 (2), s. 9-43.

Naktiyok, A., ve Çiçek, M. (2014). Stratejik Düşünmenin bir Öncülü olarak Eleştirel Düşünme: Yöneticiler üzerinde bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28 (2).

Perriton, L. (2000). Verendah Discourses: Critical Management Education in Organization. *British Journal of Management*, Volume: 11, s. 227-237.

Prasad, A., ve Albert, J. M. (2010). Critical Management Studies and Business Ethics: A Synthesis and Three Research Trajectories for the Coming Decade. *Journal of Business Ethics*, 94:

227-237.

Quinn, F. M. (2000). *The Principles and Practice of Nurse Education*. UK: Stanley Thornes.

Reynolds, M., ve Vince, R. (2004). Critical Management Education and Action-Based Learning: Synergies and Contradictions. *Academy of Management Learning and Education*, 3 (4), s. 442-456.

Seferoğlu, S. S., ve Akbıyık, C. (2006). Eleştirel Düşünme ve Öğretimi. *H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 193-200.

Şan, M. K., ve Hira, İ. (tarih yok). *Frankfurt Okulu ve Kültür Endüstrisi Eleştirisi*. www. politikadergisi. com adresinden alındı

TDK. (2017). *Türk Dil Kurumu*. <http://www.tdk.gov.tr/index> adresinden alındı.

Voronov, M. (2005). Should Critical Management Studies and Organization Development Collaborate? Invitation to a Contemplation . *Organization Management Journal Linking Theory and Practice*, 2 (1), s. 4-26.

Yıldırım, E. (2007). *Örgüt Kuramında Yeni Gelişmeler: Postmodern ve Eleştirel Bakış*. Ankara: İmge Kitapevi, Sargut, A. S. ; Özen, Ş. (Ed.) s. 379-406.

Yurdigül, Y., Yurdigül, A., ve Batur, M. (2015). Frankfurt Okulu'nda Birey ve Toplum: İnsanın Şeyleşmesi ve Kültürün Metalaşması Üzerine Eleştirel Okumalar. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), s. 97-110.

Zengin, O. (2008). Kamu Yönetimi Disiplininde Eleştirel Kuram: Box ve Denhardt üzerine bir İnceleme. *Amme İdaresi Dergisi*, 41 (3), s. 1-39.